

OPONENTSKÝ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

název práce: THE FRAUD TRIANGLE FROM THE PERSPECTIVE OF ACCOUNTANTS, TAX ADVISORS AND AUDITORS IN THE CZECH REPUBLIC

(Fraud Triangle z pohledu účetních, daňových poradců a auditorů v ČR)

autor: Ing. Mgr. Jana Helová

školitel: doc. Ing. Marie Paseková, Ph.D.

oponent: prof. Ing. Alena Kocmanová, Ph.D.

1. Shrnutí obsahu a celkového zaměření disertační práce

Předložená disertační práce *“The Fraud Triangle From the Perspective of Accountants, Tax Advisors and Auditors in the Czech Republic* (Fraud Triangle z pohledu účetních, daňových poradců a auditorů v České republice)” se zabývá teorií podvodného trojúhelníku a jejím uplatněním u účetních profesionálů v České republice. Doktorandka se zaměřuje na tři tradiční faktory – tlak, příležitost a racionalizaci – a rozšiřuje je o další významné proměnné: pohlaví, délku praxe a vzdělání účetních specialistů. Práce kombinuje rozsáhlou rešerši zahraničních i českých studií, kvalitativní výzkum prostřednictvím rozhovorů s auditory a daňovými poradci a kvantitativní výzkum mezi 801 účetními respondenty.

Hlavním cílem je vytvořit prediktivní regresní model podvodů (tzv. Fraud Model), který by umožnil odhadovat pravděpodobnost výskytu podvodů v účetních výkazech českých společností. Model významně přesahuje klasické pojetí podvodného trojúhelníku a reflektuje realitu českého podnikatelského prostředí. Doktorandka důsledně propojuje teoretická východiska se statistickým modelováním a praktickými implikacemi pro řízení rizik ve firmách.

Práce je velmi obsáhlá, metodologicky propracovaná a obsahuje podrobné výstupy logistické regrese, diagnostiku modelu, validaci dat a rozsáhlou interpretaci výsledků. Závěr práce přináší návrh preventivních opatření a identifikuje oblasti pro další výzkum.

2. Aktuálnost tématu disertační práce

Téma podvodů ve finančním výkaznictví je dlouhodobě vysoce relevantní a jeho význam dále roste v souvislosti s globalizací, digitalizací, automatizací procesů a zvyšujícím se tlakem na transparentnost a odpovědnost podniků. V českém prostředí dosud chyběly studie, které by systematicky analyzovaly motivaci a chování účetních profesionálů v souvislosti s teorií podvodného trojúhelníku. Disertační práce reaguje na aktuální potřeby praxe i výzkumu – zabývá se využitím moderních metod predikce podvodů, propojuje behaviorální faktory s technickými a ekonomickými ukazateli a reflektuje nutnost rozšířit klasické modely podvodu o nové dimenze vyplývající z vývoje profesí účetního, auditora a daňového poradce. V neposlední řadě práce tematizuje i rostoucí význam interních kontrol a řízení rizik v českých organizacích. Lze konstatovat, že aktuálnost tématu je vysoká a práce přináší podstatný příspěvek v oblasti, kde dosud existoval výrazný nedostatek empirických studií.

3. Splnění cílů disertační práce

Doktorandka si stanovila jasné a ambiciózní cíle, které v plném rozsahu naplnila. Hlavním cílem bylo vytvořit komplexní model měřící význam a interakci faktorů podvodného trojúhelníku, rozšířený o psychologické a organizační proměnné relevantní pro české prostředí. Současně analyzovala projevy podvodného jednání účetních profesionálů a navrhla opatření zaměřená na snižování příležitostí k podvodům. Výzkum dále porovnal podvodné chování podle délky praxe, velikosti firmy, pohlaví a vzdělání, čímž přinesl nové empiricky podložené poznatky.

Práce se soustředí na tři výzkumné otázky, které zkoumají klíčové faktory podvodů v českých podnicích, účinnost preventivních opatření a možnosti měření pravděpodobnosti výskytu podvodů. Na základě

provedeného výzkumu lze konstatovat, že doktorandka cíle nejen splnila, ale v některých směrech překročila běžný standard. Vytvořila statisticky robustní prediktivní model podpořený rozsáhlým kvantitativním šetřením (801 respondentů) i kvalitativní analýzou. Identifikovala zásadní determinanty podvodného chování, zejména faktor tlaku spolu s vybranými demografickými charakteristikami. Metodologický postup je systematický, promyšlený a odpovídá současným standardům výzkumu v oblasti detekce podvodů. Kombinace kvalitativní a kvantitativní metody byla zvolena velmi vhodně: kvalitativní část umožnila precizní definování zkoumaných jevů a kvantitativní část následně poskytla dostatečná data pro testování hypotéz i tvorbu prediktivního modelu. Oceňována je rovněž rozsáhlá rešerše literatury, kvalitně vedené rozhovory, nadstandardní velikost vzorku a využití pokročilých statistických technik. Doktorandka prokázala vysokou úroveň analytického myšlení, schopnost interpretovat výsledky i validovat konečný model.

4. Výsledky práce a přínos doktorandky

Hlavní výsledky práce jsou významné jak teoreticky, tak prakticky. Doktorandka jednoznačně prokázala, že faktor tlaku je nejsilnějším prediktorem podvodného jednání, čímž rozšiřuje a zároveň kriticky přehodnocuje tradiční rámec podvodného trojúhelníku. Práce zásadním způsobem zpochybňuje univerzální platnost komponent příležitosti a racionalizace, které se v českém kontextu neprokázaly jako samostatně významné. Naopak významně se potvrdila role délky profesní praxe jako ochranného faktoru a úrovně vzdělání jako faktoru se složitým, avšak relevantním efektem.

Výsledky dále ukázaly, že celková přesnost modelu je velmi vysoká (94 %), nicméně citlivost je nižší než specifická. Tento aspekt naznačuje, že model je výrazně lepší v identifikaci případů bez podvodu než při odhalování skutečných podvodů. Limitace tohoto typu jsou v práci uvedeny, avšak mohly být detailněji rozvedeny při diskusi praktických dopadů. Podobnou pozornost si zaslouží i otázka reprezentativnosti vzorku, protože výsledky se vztahují zejména na populaci respondentů, kteří byli ochotni se do výzkumu zapojit.

Navzdory těmto omezením přináší disertační práce jasný vědecký i praktický přínos. Empiricky testuje a rozšiřuje zavedenou teorii, začleňuje nové prediktory a nabízí model, který lze dále rozvíjet, zpřesňovat a aplikovat v praxi. Doktorandka významně obohatila poznání o účetních podvodech v českém prostředí a vytvořila základ pro budoucí výzkum i pro praktické využití v oblasti řízení rizik, auditu a nastavování interních kontrolních mechanismů.

5. Význam pro praxi a rozvoj vědního oboru

Z teoretického hlediska práce významně přispívá k rozvoji poznání v oblasti detekce účetních podvodů. Doktorandka rozšiřuje tradiční model podvodného trojúhelníku o nové dimenze a vytváří komplexní rámec, který kombinuje behaviorální, demografické a organizační faktory. Identifikuje slabá místa stávajících teoretických přístupů a navrhuje model specificky přizpůsobený českému podnikatelskému prostředí. Práce zároveň propojuje psychologické a účetní faktory, čímž otevírá cestu k multidisciplinárnímu uchopení problematiky a nabízí vhodný výzkumný rámec pro další studie v této oblasti.

Praktický přínos je stejně významný. Výsledky studie lze přímo využít při tvorbě a posilování interních kontrolních systémů a navržený model může sloužit jako nástroj pro odhad rizika podvodu v organizacích. Závěry mají relevanci pro auditory, daňové poradce, interní kontrolní útvary i management podniků. Práce poskytuje podklad pro vzdělávání a profesní školení účetních specialistů a umožňuje firmám implementovat preventivní opatření založená na empiricky identifikovaných rizicích, například snížení pracovního tlaku nebo úpravu kontrolního prostředí. Přínosem je rovněž souhrnný přehled rizikových faktorů specifických pro český kontext, které mohou organizace využít při posuzování zranitelnosti a nastavování opatření proti podvodnému jednání.

Výsledky práce rovněž otevírají možnosti dalšího rozšíření výzkumu do dalších zemí středoevropského regionu a mohou sloužit jako východisko pro vývoj automatizovaných prediktivních nástrojů založených na moderních metodách, jako je umělá inteligence a strojové učení.

6. Formální úroveň a jazykové zpracování

Po formální stránce je disertační práce zpracována na velmi vysoké úrovni. Text je logicky vystavěn, přehledný a jednotlivé kapitoly na sebe vzájemně navazují. Grafické zpracování tabulek, grafů a schémat je kvalitní a podporuje srozumitelnost prezentovaných výsledků. Jazyková stránka práce je velmi dobrá, doktorandka používá odborný styl, který odpovídá charakteru vědeckého textu. Citace, bibliografické odkazy i práce s odbornou literaturou jsou provedeny korektně a v souladu s akademickými standardy. Stylistika je vyrovnaná a případné drobné jazykové nedostatky jsou ojedinělé a nemají žádný vliv na celkovou čtivost a srozumitelnost textu.

7. Publikační činnost doktorandky

Publikační činnost doktorandky svědčí o jejím dlouhodobém zájmu o zkoumanou problematiku, jak vyplývá z uvedených výstupů (konferenční příspěvek na DOKBAT 2019, odborná studie publikovaná v časopise IAER indexovaném ve Scopusu – Q3 v roce 2020 a kapitola či text v recentní monografii vydané nakladatelstvím Springer Nature). Celkový objem publikovaných prací však zůstává relativně omezený. Z dostupného seznamu vyplývá, že doktorandka je autorkou jednoho konferenčního příspěvku, dvou publikací v odborných časopisech a jednoho knižního výstupu. Za předpokladu, že uvedené práce splňují minimální publikační požadavky doktorského studijního programu na FaME UTB ve Zlíně, lze tuto oblast považovat za formálně naplněnou.

Celkové zhodnocení

Předložená disertační práce představuje ucelené, logicky vystavěné a metodologicky promyšlené zpracování náročného tématu, které má dopad jak na akademickou sféru, tak na praxi účetních a manažerských profesí. Svým rozsahem, hloubkou analýzy i originalitou přináší významné poznatky, které rozšiřují současné teoretické rámce a zároveň poskytují konkrétní podněty pro další odbornou diskusi i pokračující výzkum.

Doktorandka jasně prokázala velmi dobrou orientaci ve zkoumané oblasti a schopnost adekvátně využít pokročilé metodologické postupy. Výsledky práce jsou promyšlené, v řadě ohledů inovativní a mají praktický přínos pro odborníky zabývající se detekcí a prevencí podvodů. Některé závěry mohou být předmětem další vědecké debaty, což je vzhledem k povaze tématu přirozené a žádoucí.

Navzdory dílčím připomínkám lze konstatovat, že práce jednoznačně splňuje požadavky kladené na disertační výzkum dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, i obvyklé standardy doktorského studia. Představuje kvalitní vědecký výstup, který je přínosem pro obor a má potenciál stát se východiskem pro následné odborné a aplikační aktivity.

Přestože je disertační práce zpracována na velmi vysoké úrovni, je vhodné upozornit na několik omezení. Výzkum probíhal pouze v České republice, takže jeho zobecnění do mezinárodního prostředí je omezená. Prediktivní model má nižší citlivost než specifitu, i když dosažených 75,6 % je nadále solidní výsledek. Do modelu rovněž nebyly zahrnuty některé potenciálně relevantní faktory, například technologické či ESG aspekty. Kvalitativní část navíc vychází z menšího vzorku respondentů, což je metodologicky běžné, ale stále představuje určitý limit. Tyto skutečnosti však nemají zásadní dopad na celkovou hodnotu a přínos disertační práce.

Vyjádření k obhajobě

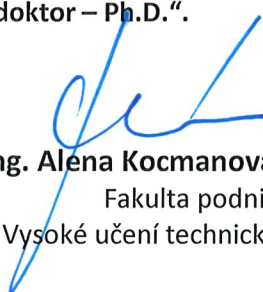
Disertační práci *“The Fraud Triangle From the Perspective of Accountants, Tax Advisors and Auditors in the Czech Republic (Fraud Triangle z pohledu účetních, daňových poradců a auditorů v České republice)”* doporučuji k obhajobě před příslušnou zkušební komisí pro obhajobu disertačních prací.

V rámci obhajoby nechť se autorka vyjádří k následujícím otázkám

1. Jaké jsou důsledky toho, že v modelu nejsou příležitost a racionalizace statisticky významné? Mění to interpretaci tradičního podvodného trojúhelníku?
2. Model má mimořádně vysokou specificitu, ale nižší citlivost. Jaké praktické implikace to má při skutečném nasazení modelu v praxi?
3. Jaké další behaviorální nebo psychologické faktory by mohly model dále posílit, pokud byste pokračovala ve výzkumu?

V případě úspěšné obhajoby doporučuji udělení akademického titulu „**doktor – Ph.D.**“.

V Brně dne 25. 11.2 025

prof. Ing. Alena Kocmanová, Ph.D.
Fakulta podnikatelská
Vysoké učení technické v Brně